

О.В. Безкоровайна,
кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
(Рівненський державний гуманітарний університет)

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ В РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

У статті розглянуто теретико-методологічні положення виховання толерантності в учнівській молоді, різні підходи вчених до цієї проблеми, проаналізовано важливість ідей педагогіки толерантності в реалізації особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці, розкрито ефективні форми та методи виховної роботи з молоддю в умовах соціально-ціннісної діяльності та участі в роботі студентсько-учнівських митворчих об'єднань.

Ідеї толерантності, толерантної педагогіки набувають все більшого визнання в сучасному світі. Усе більше країн запроваджують їх у свою освіту, державно-суспільне життя, розглядають як невід'ємний засіб взаєморозуміння, довіри між народами, збереження миру на землі.

ООН проголосила 2000-2010 роки Декадою Культури ненасилля, тобто толерантності, визначила 16 листопада Міжнародним Днем толерантності.

У цьому контексті актуалізується проблема запровадження ідеї толерантності в життя, утвердити їх в людській свідомості, поведінці можливо лише з допомогою освітньо-виховної системи, з використанням засобів педагогіки толерантності.

У доповіді ЮНЕСКО "Освіта для 21 століття", яка підготовлена Міжнародною комісією під керівництвом Жака Делора, закладені важливі підвалини нової парадигми освіти, в основі якої лежать ідеї життєтворчості, підкреслюється вирішальна роль освіти в розвитку особистості, всього суспільства, у становленні мирних і дружніх взаємовідносин між усіма народами. У педагогічній науці виникає потреба осмислення ролі толерантності у навчально-виховному процесі. На основі цього визначимо метою статті виявлення та аналіз теоретико-методологічних засад виховання толерантності особистості.

Як зазначається у Доповіді ЮНЕСКО "Освіта для 21 століття", освіта протягом всього життя має будуватися на чотирьох стовпах:

- навчитися пізнавати;
- навчитися робити;
- **навчитися жити разом;**
- навчитися жити.

Важливим для нашого дослідження є аспект "навчитися жити разом", зміст якого ми й проаналізуємо. **Навчитися жити разом** означає, виховуючи толерантність, розуміння іншого й відчуття взаємозалежності, здійснювати загальні проекти й бути готовими до врегулювання конфліктів в умовах поваги цінностей плюралізму, взаєморозуміння, миру, усвідомлювати потреби й погляди інших людей і технології життя, знати й цінувати інші культури, осягати значення свободи поглядів, вміти володіти культурою спілкування навіть у тих ситуаціях, коли виникають принципові розходження, бути зацікавленим у спільному пошуку найприйнятнішого розв'язання життєвих проблем, сприяти взаєморозумінню з іншими учасниками взаємодій, виробленню взаємоприйнятих норм і правил. Усього цього повинні будуть навчитися учні школи XXI століття.

Зокрема, в Декларації принципів толерантності, яка була ухвалена членами ООН з питань освіти, науки і культури звертається особлива увага на обов'язок країн-членів розвивати та забезпечувати поважання прав людини та основних свобод для всіх без винятку незалежно від їхньої раси, статі, мови, національної належності, релігії або стану здоров'я і боротися з проявами нетерпимості. Таким чином, толерантність визнано не тільки важливим принципом а й необхідною умовою миру та соціально-економічного розвитку всіх народів [1: 176].

Проблеми виховання молоді на засадах гуманності й толерантності знаходили своє відображення у працях стародавніх філософів ще задовго до появи педагогіки як самостійної науки (XVII ст.). Про це свідчать праці філософів Стародавнього Китаю, Греції і Риму (Конфуцій, Сократ, Платон, Аристотель, Квінтіліан). Пізніше ці ідеї розвивали відомі педагоги (Я. Коменський, І. Песталоцці, А. Дістерверг, Л. Толстой, К. Ушинський, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі).

Питання методології й теорії виховання толерантності в молоді піднімали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені (Е. Антипова, Ю. Бабанський, М. Касьяненко, Б. Бим-Бад, І. Бех, С. Бондарева, Л. Завірюха, Д. Колесева, Н. Пастушенко, П. Степанов, О. Швачко, М. Фіцула).

Першим підходом до проблеми толерантності можна вважати програму мінімальної універсальної релігії. Перші її декларації ми знаходимо у Лоренцо Валлі і Томаса Мора. Вона розробляється аж до кінця 18 століття в моделі "природної релігії" П. Бейля, "громадської релігії" Ж.Ж. Руссо і, навіть, кантівської "релігії в межах лише розуму". Гуманісти епохи Відродження та Реформації, освітні діячі (Дж. Локк "Послання про толерантність", Вольтер "Трактат про віротерпимість") відіграли значну роль у розробці правового оформлення й законодавчого введення принципу свободи совісті та віротерпимості.

"Толерантність" походить від латинського *tolerantia* – терпіння, терпимість. Донедавна цей термін використовувався лише у психології й означав "відсутність чи послаблення реакції на якийсь несприятливий фактор..." [2: 441]. Тепер же слово "толерантність" набуло іншого значення й ширшої сфери вживання.

Толерантність – це терпимість. Терпимість до чогось своєрідного, істотно іншого, чиєїсь думки, позиції, переконання. Як бачимо, це досить містке й глибоке поняття. Воно торкається і міжнародних відносин, і діалогу культур, і міжетнічних та міжконфесійних взаємин, і культури світу.

Толерантність означає повагу, сприйняття та роз'яснення розмаїття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Толерантність включає у себе також глибокі правові засади. Без терпимості, врахування інтересів один одного, рівноправності народів, їх культур неможливий розвиток і прогрес цивілізації.

Народна мудрість твердить: любов, терпіння і праця допоможуть вижити за будь-яких умов. Тому не випадково в гуманістичній педагогіці саме у кризовий період зародився новий напрямок – толерантність. Цей термін був маловідомий у педагогічній літературі, й зараз немає точного змістовного тлумачення з точки зору педагогіки (від толерантної педагогіки до характеристики окремих особистісних якостей, поведінки). Академік В. Тишков визначає філософську природну сутність поняття "толерантність" у такий спосіб: "Толерантність – це особистісна або суспільна характеристика, що припускає усвідомлення того, що світ і соціальне середовище багатомірні, а отже й погляди на цей світ різні, вони не можуть і не повинні зводитись до одноманітності або бути на чийсь користь" [3: 3].

Толерантність передбачає відмову від насильства, використання мирних засобів для розв'язання суперечностей і конфліктів, що супроводжують історію суспільства і життя кожної людини.

У соціальному сенсі – це терпиме ставлення до людей, їхніх думок, культури, вірування, інакомислення [2: 441]. Це необхідна якість суспільних відносин, що дозволяє запобігти насильству, досягти плюралізму думок і дій. Але толерантність не можна ототожнювати з уседозволеністю, безпринципністю щодо протиправних дій, порушенням законів.

Толерантність у педагогічному сенсі – це вміння краще розуміти себе та інших людей, вступати з ними в контакт, взаємодіяти без примусу, виявляти повагу й довіру. Для цього важливо сприймати дитину не критично, а з оптимізмом, вірою в її природні можливості, успіхи. Терпиміше, поблажливіше ставитися до помилок, поведінки учнів, як до вікового процесуального явища, що згодом минеться.

Безсумнівно, толерантність краще виявляють учителі-альтруїсти, які щиро люблять дітей, уміють зацікавлювати, пробуджувати різноманітні почуття, а не лише формувати знання, уміння й навички. Свого часу В. Сухомлинський помітив: "Духовний розвиток людини починається з розвитком у неї різноманітних почуттів. Вони зміцнюють волю і розум, визначають ставлення людини до себе, природи, праці, інших людей, роблять людину більш цікавою та оригінальною. А тому треба вчити дітей любити, поважати, співчувати й уміти висловлювати ці почуття. Це не менш важливо, ніж учити грамоти, письма і лічби" [4: 206].

У центрі педагогічної науки завжди було питання формування гармонійно розвиненої особистості, здатної розуміти, поважати, співчувати і допомагати іншим людям. Адже школа – це соціальний інститут суспільства, один із найважливіших механізмів державного впливу на вирішення соціальних проблем і міжнаціональних відносин, головний спосіб забезпечення оптимальної взаємодії між народами. Тут варто згадати твердження англійського філософа й педагога Джона Локка: "Від правильного виховання дітей найбільше залежить добробут народу". Тому не випадково у ХХ столітті посилювався інтерес до гуманістичної педагогіки, одним із напрямків якої є педагогіка толерантності.

Формулу гуманістичної педагогіки, що стала основою педагогіки толерантності, Ш. Амонашвілі позначив у такий спосіб: **ПРИЙНЯТИ – ЗРОЗУМІТИ – ДОПОМОГТИ – ЛЮБИТИ – СПІВЧУВАТИ – РАДІТИ УСПІХОВІ ДИТИНИ – НАДИХАТИ**. Цю формулу видатний педагог впроваджував у дію в Школі Життя, яка була заснована на принципах гуманно-особистісної педагогіки. Розкриваючи сутність діяльності цієї школи Ш. Амонашвілі наголошував: "Усвідомлюючи в собі імпульси життя і керуючись ідеями співжиття та співробітництва люди можуть цілеспрямовано змінювати умови життя, поліпшувати його якість і тим самим змінювати себе – вдосконалювати свою духовність, свої знання, розширювати межі своїх можливостей [5: 6].

"Виховання успіхом є однією з важливих умов розвитку особистості, – зазначає І. Бех, – неможливо формувати позитивну особистість у діяльності, що приносить їй постійно невдачі. Лише успіх молодої людини формує у неї достатню віру в себе і на цій основі – прагнення стати кращою. Виховання успіхом, надання допомоги в прагненні вихованця задовольнити потребу в гідному місці в колективі однолітків – шлях створення довірливих взаємин творчої співдружності дорослих і дітей. Тільки за таких умов у підростаючої особистості виробляється готовність до сприйняття виховних впливів і правильного реагування на них" [6: 26].

Говорячи про виховання толерантності, не можна обминути увагою і психологічну науку, особливо коли йдеться про гуманістичну психологію, адже саме вона дає нам знання про особливості розвитку та формування людської особистості.

Згідно з гуманістичними теоріями особистості (А. Маслоу, К. Роджерс) основна потреба людини – самоактуалізація, прагнення до самовдосконалення і самовираження. Вона виражається у таких характеристиках особистості:

- прийняття себе та інших людей такими, як вони є;
- піклування про благоустрій інших людей, а не лише забезпечення власного щастя;
- налагодження з оточуючими людьми, нехай і не з усіма, доброзичливих, особистих взаємовідносин;
- відкрита і чесна поведінка у всіх ситуаціях ;
- почуття гумору [7: 353-354].

Як бачимо, у природі самої людини закладено основи толерантного відношення до оточуючих. Головне завдання за таких умов, що постає перед педагогом, – виявити ці основи, розвивати й удосконалювати їх.

Питання толерантності, терпимості та взаємоповаги відображені в працях Н. Пастушенка, П. Степанова, О. Швачко.

Степанов П.П. розкриває свою точку зору на виховання учнівської молоді в дусі толерантності. Він розробив орієнтовну концепцію дослідження навчальних та правових занять. Адже школа здатна стати для дітей школою ненасилля, свободи, толерантності. Ці заняття якраз і передбачають створення умов для орієнтації дітей на цінності ненасилля, справедливості як характерну основу поведінки в соціальних конфліктах і принцип конструктивного вирішення [8: 95].

У статті "Толерантність як психолого-соціальний феномен" О. Швачко дає визначення поняття "толерантність". Це є новий формулюючий напрямок загальної педагогічної теорії і практики, в завдання якого входять:

- дослідження процесів виховання і освіти різних вікових груп;
- створення умов саморозкриття і самореалізації особистості;
- формування особистої відповідальності кожного за свої дії та вчинки [8: 43].

Швачко О.В. зазначає, що толерантність означає своєрідну діяльну установку, а не пасивність, навіть на рівні споглядання подій соціальної реальності, адже йдеться лише про різні форми внутрішнього чи зовнішнього зусилля для досягнення злагоди. Така гармонія стає наслідком благородних цілей життя і діяльності людини, спрямованих на користь своїм близьким і державі.

Проаналізувавши це питання, ми зробили висновок, що названі напрямки в своєму загалі розкривають змістовні сторони інтерсоціальної активної особистості. Вони визначаються структурою загальнолюдських цінностей і виховними завданнями, пов'язаними з сучасним рівнем розвитку світового співтовариства.

Маралов В.Г. і Сітаров В.А. виділяють таке поняття, як "педагогіка ненасилля", яка є складовою частиною педагогіки толерантності. Одним із її основних завдань є поширення миротворчих ідей серед молоді, виховання гуманізму, розуміння того, що війна не здатна вирішити складні протиріччя й конфлікти.

Учені характеризують такі основні ознаки педагогіки ненасилля.

1. Педагогіка ненасилля – це рух прогресивних педагогів, які виступають проти різних форм примусу, приниження людської гідності, це реалізація нових ідей в освіті й вихованні, які мають за мету формування творчої, соціально активної особистості, яка буде своє життя на основі довір'я, миру і справедливості, співробітництва і взаєморозуміння.

2. Педагогіка ненасилля – це гуманізм у дії, який ґрунтується на принципі особистого підходу й виступає за гуманізацію всіх відносин, заперечує пригнічення, проголошує співробітництво.

3. Педагогіка ненасилля – це найблагородніша форма боротьби за мир, за таку економічну та соціальну перебудову суспільства, яка б сприяла розквіту творчих сил людини, становленню її особистості. Ось чому вона виступає за гуманізацію соціального середовища, всіх засобів виховання, формування особистостей самого педагога, здатного втілювати всі ці ідеї в життя, в реальну практику навчання і виховання підростаючого покоління на ідеях миру і взаєморозуміння.

Маралов В.Г. і Сітаров В.А. наголошують на головному: без консолідації сил добра, справедливості, гуманізму насильство саме по собі не зникне. За це слід боротися найрішучішими та найгуманнішими засобами. Мирне співіснування, міжнародне співробітництво, запобігання війн, прагнення до взаєморозуміння сьогодні залежать від колективних та індивідуальних зусиль всіх народів земної кулі [9: 140-158].

Без сумніву, для того, щоб розробити свою систему виховання на ідеях миру, толерантності та взаєморозуміння знайти нові ефективні методики роботи, важливо взяти до уваги досвід не лише вітчизняний, а й зарубіжний.

У зв'язку з цим цікавим, на нашу думку, актуальними є дослідження проблем виховання толерантності американського психолога Г. Оллпорта.

Саме поняття "толерантність" він визначив за допомогою таких тез:

ТОЛЕРАНТНІСТЬ – це:

- співпраця, дух партнерства;
- готовність приймати чужу думку;
- повага людської гідності;
- прийняття іншого таким, як він є;
- здатність поставити себе на місце іншого;
- повага права бути іншим;
- визнання різноманіття;
- визнання рівності інших;
- терпимість до чужих думок, вірувань і поведінки;
- відмова від домінування, заподіяння шкоди і насильства [8: 7].

У дослідженнях Г. Оллпорта визначено основні особистісні риси толерантної людини. Це:

- знання самого себе;
- захищеність;
- відповідальність;
- потреба у визначеності;

- орієнтація на себе – орієнтація на інших;
- схильність до порядку;
- здатність до емпатії;
- почуття гумору [8: 7].

У США основний акцент падає на виховання поваги до людських відмінностей, турботи про членів сім'ї, товаришів і найближчу спільноту, відповідальності перед собою і усім людством, довіри і громадської гідності. Це лягло в основу психолого-педагогічних спостережень американського вченого Дороті Нольте. У результаті цих спостережень він зробив висновки, не зважаючи на які не можливо при розробці основних шляхів виховання толерантності у підростаючого покоління. Найважливішими серед них є такі:

- 1) якщо діти живуть в умовах ворожнечі, вони вчаться насильства;
- 2) якщо діти живуть із визнанням, вони вчаться дружелюбності;
- 3) якщо діти живуть в умовах толерантності, вони вчаться толерантності [10].

Підсумовуючи вищесказане і враховуючи важливість згаданих досліджень, ми вважаємо, що для результативності виховної роботи, спрямованої на формування толерантної особистості, педагогу необхідно взяти до уваги такі положення:

- сприймати дитину такою, яка вона є;
- поважати особистість учня;
- ні за яких обставин не принижувати гідність дитини;
- пам'ятати: кожен має право на помилку, кожен має право на свою думку.

Не менш актуальним є досвід виховання молоді на засадах толерантності в Російській Федерації. У цій країні діє програма Міністерства освіти Російської Федерації під назвою "Формування установок толерантної свідомості і профілактика екстремізму в російському суспільстві". У рамках цієї програми МОРФ, Російська академія освіти та Московський психолого-соціальний інститут в кінці 2002 року видали книгу "Толерантна свідомість і формування толерантних відносин (теорія і практика)". Ця книга являє собою узагальнення результатів роботи як науковців, які досліджують проблеми толерантності, так і практиків, перш за все вчителів. Вона містить матеріали, які розкривають методологічні аспекти організації і принципи формування толерантної свідомості; основні особливості виховання толерантності в сучасних умовах, форми організації виховного процесу, значення уроку, як засобу виховання толерантних відносин.

Дослідженням проблем полікультури й толерантності в системі освіти займається Е. Антипова. Її дослідження стосуються проблем багатокультурної, толерантної освіти і виховання в Криму в рамках розробленої програми "Громадянська освіта в Україні", що діє відповідно до міжнародного проекту "Освіта для демократії".

Цікавим і актуальним є досвід оволодіння засадами толерантності у студентському середовищі, висвітлений у статтях Л. Завірюхи. У своїх статтях вона зазначає: "Брак досвіду, культури спілкування, незнання причин міжкультурних і людських розходжень породжують нетолерантність. Єдиний спосіб протистояти цьому – підвищити культурний і освітній рівень" [11: 79]. Говорячи про проблеми виховання, Л. Завірюха розкриває і методико-теоретичні засади виховної роботи з питань толерантності. На її думку, щоб оволодіти засадами толерантності, передусім слід зробити власний аналіз її основних передумов.

Виховання на принципах педагогіки толерантності слід розглядати як невідкладне завдання й у зв'язку з цим необхідно створювати різні методики на систематичній і раціональній основі.

Слід дбати про надання цьому процесу гуманістичного особистісно орієнтованого, практичного спрямування, забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку й самоствердження особистості, здатної до всебічного розвитку, удосконалення, самоосвіти, реалізації своїх індивідуальних задатків, здібностей, нахилів та творчого потенціалу.

До активної соціально-ціннісної діяльності і співробітництва в галузі педагогіки толерантності залучені учнівські миротворчі об'єднання загальноосвітніх навчальних закладів №№ 4, 9, 11, 13, 16, 18, 23, 27, НВК "Престиж", РУГ, "Центр Надії" міста Рівне та студенти Рівненського державного гуманітарного університету – члени науково-дослідного об'єднання "Миротворець".

Науково-дослідницька робота в цих експериментальних навчальних закладах м. Рівне реалізовується в рамках науково-методичної проблемної теми міста "Створення умов для розвитку і самореалізації особистості як громадянина України шляхом вироблення інноваційних підходів в управлінні освітою та здійсненні навчально-виховного процесу" впродовж 2006-2010 рр.

На базі студентсько-учнівських миротворчих об'єднань упроваджуються різні ефективні форми й методи соціально-ціннісної діяльності з виховання учнівської та студентської молоді в дусі миру, толерантності та взаєморозуміння, зокрема, диспути, "круглі столи", дебати, рольові ігри, "уроки взаєморозуміння", прес-конференції, конкурси малюнків і плакатів, проведення благодійних операцій "Пошана", Тижнів злагоди і взаєморозуміння, участь у Всеукраїнському конкурсі учнівських та студентських проектів "Служіння заради миру", у Всеукраїнській пошуковій естафеті миру "Світочі миру" (Лауреати премії миру ЮНЕСКО), Форумі молодих парламентаріїв "Від війни до Культури миру", які проводяться з метою активізації життєтворчості, пошукових досліджень, лідерських якостей та вмінь у молоді з питань проектної діяльності, залучення дітей та молоді до єднання зусиль та розвитку ділового партнерства миротворчих об'єднань молоді для популяризації ідей Культури Миру та досвіду кращих прикладів миротворчих дій.

Основні завдання таких форм виховної роботи з молоддю полягають у тому, щоб допомогти їй зрозуміти й відчути межі толерантної поведінки, знайти критерії, що визначають її допустимість у тому чи іншому випадку, розвивають здатність до критичного аналізу, самостійність мислення, соціальні сприйняття.

Студентсько-учнівські мироворчі об'єднання беруть активну участь у роботі основних заходів українського комітету руху "Педагоги за мир та взаєморозуміння". За значний вклад у виховання на ідеях миру, взаєморозуміння та ненасилля Український рух було відзначено званням Лауреата Премії Миру ЮНЕСКО. Нині освітяни-миротворці працюють над вдосконаленням національної освіти та виховання, оновленням програм і підручників, розвитком нової філософії педагогіки миру, толерантності та міжнародних відносин, створенням методологічних технологій Української моделі Культури Миру. Пріоритетним напрямком роботи Руху є активізація миротворчої діяльності серед дітей та студентської молоді на впровадження молодіжної політики держави та Програми дій в межах Декади ООН (2001-2010 р.р.) "За культуру Миру та Ненасилля в інтересах дітей планети", виконання рішень Спеціальної сесії ООН з прав Дитини.

Виховання учнівської та студентської молоді на принципах педагогіки толерантності – це багатогранний, цілеспрямований педагогічний процес, під час якого створюються умови для успішного формування основ переконань, моральних почуттів, відповідних якостей, які визначають у подальшому її толерантну спрямованість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Декларація принципів толерантності. Прийнята на XXVIII сесії Генеральної конференції держав членів ЮНЕСКО (25 жовтня – 16 листопада 1995 р.). – Париж: ООН, 1996. – С. 176.
2. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко. – М., Политиздат, 1985. – С. 441.
3. Антипова Е. Полікультура і толерантність у системі освіти // Психолог. – 2003. – № 66-67. – С. 3.
4. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Виб. твори в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 206
5. Амонашвілі Ш.О. Школа життя // ПАН – Україна. – 2002. – С. 6.
6. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 2. – С. 26.
7. Немов Р. Психологія. – М.: Владос, 1999. – Т. 1. – С. 353-354.
8. Швачко О. Толерантність як психолого-соціальний феномен // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 154-170
9. Маралов В.Г., Ситаров В.А. Педагогіка ненасилля – гуманізм в дійсності: Матеріали педагогічного проекту "Гуманізація історического образования и его роль в воспитании в духе мира": Центр педагогіки мира. – М, 1993. – С. 140-158.
10. Степанов О.П. Як виховувати толерантність? // Народна освіта. – 2001. – № 9. – С. 91-97.
11. Завірюха Л.А. Оволодіння засадами толерантності в студентському середовищі // Педагогіка толерантності. – 2003. – № 1. – С. 76.

Матеріал надійшов до редакції 17.09.2007 р.

Безкоровайна О.В. Воспитание толерантности как важный фактор реализации личностного самоутверждения в раннем юношеском возрасте.

В статье рассмотрены теоретико-методологические положения воспитания толерантности учащейся молодежи, разные подходы ученых по данной проблеме, проанализировано важность идей педагогики толерантности в реализации личного самоутверждения в раннем юношеском возрасте, раскрыты эффективные формы и методы воспитательной работы с молодежью в условиях социально-ценностной деятельности через работу студенческо-школьных миротворческих объединений.

Bezkorovayna O.V. Bringing up Tolerance as an Important Factor of Personal Self-Affirmation Realization in Early Young Age.

The article examines the theoretically-methodological principles of tolerance upbringing in pupils, different approaches of scholars to the given problem; analyses the importance of pedagogic ideas of tolerance in the realization of the personal self-affirmation in early young age, discloses the effective forms and methods of educational work with youth in the conditions of the social-valued activity and participation in the work of students' and pupils' peacemaking unions.